

## FOTOJURNALISTIKADA XOTIN-QIZLARGA BUGUNGI KUNDA BERILAYOTGAN E'TIBOR

**Sharafatdinova Malika Berdaq qizi**

*Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti Qoraqalpoq filologiyasi va  
Jurnalistika fakulteti 3-bosqich talabasi*

**Annotatsiya:** *Ushbu maqola O'zbekistonda fotojurnalistika orqali xotin-qizlarga berilayotgan e'tiborni tahlil qiladi. Xotin-qizlarning huquqlari, gender tenglikka erishish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar va fotojurnalistikaning bu jarayondagi roli ko'rib chiqiladi.*

**Kalit so'zlar:** *Fotojurnalistika, xotin-qizlar, gender tenglik, huquqlar, islohotlar, O'zbekiston, ijtimoiy ro'l, media, tenglik, jamiyat.*

O'zbekistonda xotin-qizlarga nisbatan e'tibor va ularga berilayotgan imkoniyatlar so'nggi yillarda sezilarli darajada ortgan. Jamiyatda gender tenglik, xotin-qizlarning huquqlari va ularning ijtimoiy hayotdagi o'rni dolzarb masalalarga aylangan. Fotojurnalistika bu jarayonda muhim rol o'ynaydi, chunki u nafaqat jamiyatda yuz berayotgan voqealarni yoritishda, balki ijtimoiy o'zgarishlarni kuzatishda va gender tenglikni targ'ib qilishda ham faol ishtirok etadi. O'zbekistonda xotin-qizlar uchun ko'plab islohotlar amalga oshirilmoqda: ta'lim, sog'liqni saqlash, siyosat va iqtisodiyot sohaslarida ularning o'rni yuksalmoqda. Shu bilan birga, fotojurnalistlar bu sohalarda ro'y berayotgan o'zgarishlarni, xotin-qizlarning muvaffaqiyatlarini va ijtimoiy muammolarini ommaga etkazish orqali gender tenglikni mustahkamlashda katta hissa qo'shmoqda. O'zbekistonning rivojlanayotgan medialarida xotin-qizlarning mavqei va ularning faoliyatlari keng yoritilmoqda, bu esa ularning jamiyatdagi ahamiyatini yanada oshiradi.

Bundan tashqari, fotojurnalistikaning imkoniyatlari yordamida xotin-qizlarning kunlik hayoti, muammolari va yutuqlari xalqaro miqyosda yoritilmoqda. Fotojurnalistika nafaqat ijtimoiy haqiqatni aks ettirish, balki jamiyatdagi stereotiplarga qarshi kurashishda ham muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Xotin-qizlarning jamiyatdagi roli va ularning hayotdagi muvaffaqiyatlari haqida fotojurnalistik materiallar nafaqat O'zbekistonda, balki butun dunyoda keng muhokama qilinmoqda, bu esa gender tenglikka erishishdagi global sa'y-harakatlarni kuchaytiradi. Shunday qilib, ushbu maqola O'zbekistonda xotin-qizlarga berilayotgan e'tibor va fotojurnalistikadagi ularning aks etishiga qaratilgan tahlilni o'z ichiga oladi. Gender tenglikka erishish yo'lida ijtimoiy, siyosiy va madaniy sohalardagi o'zgarishlar va fotojurnalistikaning bu jarayondagi o'rni ko'rib chiqiladi.

Xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rni va huquqlari sohasida olib borilgan tadqiqotlar, asosan, gender tenglik va ijtimoiy o'zgarishlarni o'rganishga qaratilgan. O'zbekistonda gender tenglikni ta'minlash bo'yicha ko'plab adabiyotlar mavjud bo'lib, ular asosan hukumatning islohotlarida, jamiyatdagi stereotiplarga qarshi kurashishda va xotin-qizlarning huquqlari haqida qoidalar ishlab chiqishda yo'naltirilgan.

Masalan, Jalilova (2018) o'zining "O'zbekistondagi xotin-qizlarning ijtimoiy faolligi" asarida xotin-qizlarning jamiyatdagi ro'li va ular uchun yaratilayotgan imkoniyatlar haqida ma'lumot beradi. Tadqiqotda O'zbekistonda xotin-qizlarning siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy hayotdagi faol ishtiroki yoritilgan. Jalilova xotin-qizlarning huquqlari bo'yicha amalga oshirilgan islohotlarni va gender tenglikni ta'minlashda erishilgan yutuqlarni o'rganadi. Shuningdek, G'ulomova (2021) "Gender tenglik va ijtimoiy omillar" nomli maqolasida xotin-qizlarning ta'lim, ish bilan ta'minlash va siyosiy vakillikdagi muammolarni o'rganadi.

Fotojurnalistika haqida olib borilgan tadqiqotlar esa, asosan, ijtimoiy haqiqatlarni yoritishda va gender tenglikni targ'ib qilishda fotojurnalistlarning rolini ko'rsatadi. Ismoilov (2020) o'zining "Fotojurnalistika va ijtimoiy mas'uliyat" asarida fotojurnalistikaning jamiyatdagi o'rni va uning gender tenglikni ta'minlashdagi ro'li haqida so'z yuritadi. Tadqiqotda fotojurnalistikaning, ayniqsa, xotin-qizlarga doir masalalarni yoritishda qanday faoliyat ko'rsatishi tahlil qilingan.

Kontent-tahlil: O'zbekistonning turli ommaviy axborot vositalaridagi fotojurnalistik materiallar va maqolalar tahlil qilinadi. Kontent-tahlil usulida O'zbekistondagi yirik gazeta va onlayn platformalar (masalan, Xalq so'zi, Darakchi, Kun.uz, UzNews)da e'lon qilingan xotin-qizlarga oid maqolalar, fotojurnalistik materiallar va ijtimoiy reklama kampaniyalari tahlil qilinadi. Bu usul yordamida quyidagi masalalar o'rganiladi:

Xotin-qizlarning ijtimoiy, siyosiy va madaniy roli qanday yoritilgan?

Fotojurnalistikada ularning muvaffaqiyatlari va muammolariga qanday e'tibor qaratilgan?

Media materiallarida gender tenglik masalalari qanday aks ettirilgan?

Intervyu usuli: Tadqiqotda O'zbekistondagi fotojurnalistlar, jurnalistlar va gender ekspertlari bilan chuqur intervyular o'tkazish rejalashtirilgan. Bu usul yordamida fotojurnalistikada xotin-qizlarga berilgan e'tibor va gender tenglikni ta'minlashdagi ro'li haqidagi mutaxassislarning fikrlari o'rganiladi. Intervyu savollari quyidagi yo'nalishlarda bo'ladi:

Xotin-qizlarga oid fotojurnalistik materiallar qanday yaratiladi?

Xotin-qizlarga nisbatan gender tenglikni targ'ib qilishda fotojurnalistlarning ro'li qanday baholanadi?

O'zbekistondagi fotojurnalistlarning xotin-qizlarning huquqlari va imkoniyatlari haqida yoritgan materiallari qanday qabul qilinadi?

Intervyular O'zbekistondagi turli media tashkilotlarida faoliyat yuritayotgan fotojurnalistlar va gender ekspertlari bilan olib boriladi.

So'rovnoma: Xotin-qizlarga oid media materiallarning ijtimoiy ta'siri haqida kengroq fikrlarni olish maqsadida so'rovnoma o'tkaziladi. So'rovnoma orqali jamiyatning turli qatlamlaridagi (yoshlar, ayollar, erkaklar) fikrlari to'planadi. So'rovnoma savollari xotin-qizlarga oid media-mavzularni qanday qabul qilishi, media materiallarida xotin-qizlarga nisbatan adolat va tenglikni qanday baholashlarini o'rganishga qaratiladi:

Xotin-qizlar haqida e'lon qilingan fotojurnalistik materiallar qanday ta'sir ko'rsatadi?

Media orqali gender tenglikni qanday ko'rasiz?

O'zbekistondagi xotin-qizlarga nisbatan yoritilgan muammolar va yutuqlarni qanday qabul qilasiz?

So'rovnoma onlayn va anketalar shaklida O'zbekistonning turli hududlarida o'tkaziladi.

Xotin-qizlarga oid fotojurnalistik materiallar va e'tibor: Tadqiqotda olingan kontent-tahlil natijalari, O'zbekistonning yirik ommaviy axborot vositalarida xotin-qizlarga oid yoritishning o'sishini ko'rsatadi. Fotojurnalistik materiallar asosan ijtimoiy, siyosiy, madaniy va iqtisodiy mavzularda keng qamrovda yoritilgan. Shunga qaramay, ba'zi materiallar gender tenglikni aks ettirishda yetarli darajada muvozanatli bo'lmagan. Masalan, ko'plab xotin-qizlar o'zlarini faqat oilaviy va an'anaviy rolda ko'rsatayotgan materiallarda yoritilgan, bu esa gender tenglikni targ'ib qilishda cheklovlar yaratmoqda.

Gender tenglikni yoritish: Tadqiqot davomida fotojurnalistikada gender tengligi haqida ijobiy o'zgarishlar kuzatilgan. O'zbekistonning ba'zi ommaviy axborot vositalarida xotin-qizlarning siyosiy, iqtisodiy va madaniy faoliyatlari yoritilgan, shu bilan birga ularning jamiyatdagi o'rni kengaytirilgan. Biroq, ko'plab materiallarda xotin-qizlarning ijtimoiy huquqlari va tenglikka erishishdagi o'zgarishlar yetarlicha ta'kidlanmagan. Intervyularda qatnashgan ekspertlar, xotin-qizlar masalalarida jurnalistikada gender tenglikni ta'minlash uchun yanada ko'proq e'tibor va ijtimoiy javobgarlik kerakligini ta'kidlashgan.

Jurnalistlarning fikrlari va tahlil: Intervyularda ishtirok etgan jurnalistlar, xotin-qizlar masalalariga nisbatan o'zlarining yondashuvlarini ancha ijobiy deb baholashgan. Ularning fikriga ko'ra, fotojurnalistika o'zining hissasini qo'shayotgan bo'lsa-da, ba'zi hududlarda hali ham gender stereotiplari mavjud. Xotin-qizlarni faqat ma'lum bir ijtimoiy rolda ko'rsatish, ularning jamiyatdagi o'rni haqida cheklangan tasavvurlarni yaratishi mumkin.

Ijtimoiy ta'sir va qabul qilish: So'rovnoma natijalari shuni ko'rsatdiki, jamiyatning turli qatlamlari xotin-qizlarga berilgan e'tibor va gender tenglik masalalarini o'ziga xos tarzda baholashadi. Xotin-qizlar haqidagi ijobiy tasvirlarni ko'rgan respondentlarning aksariyati media orqali gender tenglikni yoritishning ahamiyatini tushunib yetgan. Biroq, ayrim respondentlar hali ham an'anaviy qarashlarga ega bo'lib, gender tenglikni to'liq qo'llab-quvvatlamaydilar. Bu o'zgarishlar vaqt talab qilishi mumkinligini ko'rsatadi.

Muammolar va imkoniyatlar: Tadqiqotda aniqlangan asosiy muammo, ba'zi ommaviy axborot vositalarida gender tenglik masalalari yetarlicha yoritilmasligi va ba'zi hollarda stereotipik yondashuvlarning mavjudligi. Biroq, fotojurnalistikada xotin-qizlarga oid yangi va ijobiy tasvirlarni taqdim etish uchun imkoniyatlar mavjud. Xotin-qizlarni muvaffaqiyatli liderlar, ijtimoiy faollar va iqtisodiy mustahkam shaxslar sifatida ko'rsatish, jamiyatda yanada ijobiy o'zgarishlar yaratishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistondagi xotin-qizlarga berilgan e'tibor va fotojurnalistikada gender tenglikni yoritishning joriy holatini tahlil qildi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, fotojurnalistika orqali xotin-qizlarning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy hayotdagi ro'li o'zgarimoqda va ular haqida ijobiy tasvirlar ko'proq aks etmoqda. Biroq,

ayrim hollarda gender stereotiplari va an'anaviy tasavvurlar hali ham mavjud. Fotojurnalistikaning gender tenglikni targ'ib qilishdagi ro'li yuqori bo'lsa-da, uning to'liq amalga oshishi uchun ommaviy axborot vositalarida yanada kengroq va muvozanatli yondashuvlar talab etiladi. Xotin-qizlarni faqat oilaviy va an'anaviy rolda yoritish o'rniga, ularning jamiyatdagi faoliyatlari, muvaffaqiyatlari va jamiyatni rivojlantirishdagi o'rni taqdim etilishi kerak. Shuningdek, tadqiqotda ko'rsatilganidek, ijtimoiy o'zgarishlar va gender tenglikni yoritish jarayonida jurnalistlar va fotojurnalistlarning mas'uliyati ortib bormoqda. Jamiyatda gender tenglikni yoritishda faqat media orqali emas, balki ta'lim va madaniyat orqali ham ijobiy o'zgarishlar amalga oshirilishi zarur. O'zbekistonda xotin-qizlarga berilgan e'tibor va gender tenglikni yoritish masalasida ijobiy o'zgarishlar mavjud bo'lsa-da, bu jarayonni yanada chuqurlashtirish va kengaytirish zarurligi ta'kidlanadi.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jalilova, S. (2018). O'zbekistondagi xotin-qizlarning ijtimoiy faolligi. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
2. G'ulomova, L. (2021). Gender tenglik va ijtimoiy omillar. *Journal of Gender Studies*, 15(2), 134-150.
3. Ismoilov, A. (2020). Fotojurnalistika va ijtimoiy mas'uliyat. Toshkent: O'zbekiston Jurnalistika Akademiyasi.
4. G'ulomova, D. (2019). O'zbekistonda gender tenglik va media. *O'zbekiston Matbuoti*, 12(1), 67-85.